

GLOBALLASHUVNING IJTIMOIIY-PEDAGOGIK XUSUSIYATLARI

Andijon davlat pedagogika instituti
Pedagogika yo‘nalishi 1-bosqich magistranti
Ergasheva Sarvinoz Ulug‘bek qizi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19451202>

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada globallashuv jarayonining jamiyat taraqqiyotiga ta’siri hamda uning ijtimoiy-pedagogik xususiyatlari tahlil qilinadi. Globallashuvning ta’lim tizimi, yoshlar tarbiyasi, madaniy qadriyatlar hamda ijtimoiy institutlar faoliyatiga ko‘rsatadigan ta’siri ilmiy jihatdan yoritiladi. Shuningdek, globallashuv sharoitida pedagogik faoliyatning yangi yo‘nalishlari, yoshlarning ijtimoiylashuvi jarayonida yuzaga keladigan muammolar hamda ularni bartaraf etish yo‘llari haqida fikr yuritiladi.

Kalit so‘zlar: globallashuv, ijtimoiy pedagogika, ta’lim tizimi, ijtimoiylashuv, madaniy integratsiya, tarbiya, yoshlar siyosati.

Аннотация: В данной научной статье анализируется влияние процесса глобализации на развитие общества и его социально-педагогические характеристики. Научно освещено воздействие глобализации на систему образования, воспитание молодежи, культурные ценности и деятельность социальных институтов. Также рассмотрены новые направления педагогической деятельности в контексте глобализации, проблемы, возникающие в процессе социализации молодежи, и пути их преодоления.

Ключевые слова: глобализация, социальная педагогика, система образования, социализация, культурная интеграция, воспитание, молодежная политика.

Abstract: This scientific article analyzes the impact of the globalization process on the development of society and its socio-pedagogical characteristics. The impact of globalization on the education system, youth education, cultural values, and the activities of social institutions is scientifically covered. Also, new areas of pedagogical activity in the context of globalization, problems arising in the process of youth socialization, and ways to overcome them are considered.

Keywords: globalization, social pedagogy, education system, socialization, cultural integration, upbringing, youth policy.

XXI asr insoniyat taraqqiyotida yangi bosqichni boshlab bergan davr sifatida tavsiflanadi. Ushbu davrning eng muhim xususiyatlaridan biri globallashuv jarayonining jadallashib borishi bilan izohlanadi. Globallashuv iqtisodiy, siyosiy, madaniy hamda ijtimoiy sohalarini qamrab olgan murakkab va ko‘p qirrali jarayon bo‘lib, u jamiyat hayotining barcha jabhalariga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Ayniqsa, ta’lim va tarbiya tizimida globallashuv jarayoni yangi pedagogik yondashuvlarni shakllantirishga sabab bo‘lmoqda.

Hozirgi davrda ta’lim tizimi nafaqat bilim berish vazifasini bajaradi, balki shaxsning ijtimoiylashuvi, madaniy rivojlanishi hamda global jarayonlarga moslashuvini ta’minlashda muhim omil hisoblanadi. Shu sababli globallashuvning ijtimoiy-pedagogik xususiyatlarini o‘rganish dolzarb ilmiy masalalardan biri hisoblanadi.[1] Globallashuv jarayoni bir tomondan insoniyat taraqqiyoti uchun yangi imkoniyatlarni yaratib berayotgan bo‘lsa, ikkinchi tomondan milliy madaniyat, an’anaviy qadriyatlar hamda yoshlar tarbiyasiga ma’lum darajada ta’sir ko‘rsatmoqda. Shu bois pedagogika fanida globallashuv sharoitida tarbiya jarayonini takomillashtirish, yoshlarni global jarayonlarga mos holda, ammo milliy qadriyatlarga sodiq ruhda tarbiyalash masalalari muhim ahamiyat kasb etadi.

Globalashuv tushunchasi va uning ijtimoiy mohiyatida shuni ko‘rishimiz mumkinki, globalashuv tushunchasi ilmiy adabiyotlarda turlicha talqin qilinadi. Umumiy ma’noda globalashuv – bu dunyo mamlakatlari o‘rtasidagi iqtisodiy, siyosiy, madaniy hamda axborot almashinuvining kuchayishi natijasida jamiyatlarning o‘zaro bog‘liqligining ortib borish jarayonidir.[2] Ushbu jarayon zamonaviy axborot texnologiyalarining rivojlanishi, transport va kommunikatsiya tizimlarining takomillashuvi natijasida yanada tezlashmoqda.

Globalashuvning ijtimoiy mohiyati shundan iboratki, u turli jamiyatlar o‘rtasidagi madaniy, ijtimoiy va ma’naviy aloqalarning kengayishiga olib keladi. Bunda insonlar turli madaniyatlar bilan tanishish, yangi bilim va tajribalarni o‘zlashtirish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Shu bilan birga, globalashuv jarayoni jamiyatda yangi ijtimoiy munosabatlarning shakllanishiga ham sabab bo‘ladi. Globalashuvning asosiy belgilaridan biri axborot makonining kengayishidir. Internet va raqamli texnologiyalar tufayli dunyoning turli burchaklaridagi insonlar o‘rtasida tezkor axborot almashinuvini yuzaga kelmoqda. Bu esa ta’lim jarayoniga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatib, masofaviy ta’lim, onlayn o‘qitish kabi yangi pedagogik shakllarning rivojlanishiga zamin yaratmoqda.[3]

Globalashuvning ta’lim tizimiga ta’sirida ta’lim tizimida muhim o‘zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Avvalo, ta’limning mazmuni va shakllari zamonaviy talablar asosida yangilanmoqda.

Bugungi kunda ta’lim jarayonida faqat nazariy bilim berish bilan cheklanib qolmasdan, shaxsning tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Globalashuv ta’lim tizimining xalqaro integratsiyasini kuchaytiradi. Turli mamlakatlar o‘rtasida ta’lim sohasidagi hamkorlik kengayib, talabalar va o‘qituvchilarning akademik almashinuvini yo‘lga qo‘yilmoqda.[4] Bu jarayon ilmiy tajriba almashish hamda ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, globalashuv sharoitida ta’lim tizimida innovatsion texnologiyalardan foydalanish zarurati ortib bormoqda. Raqamli texnologiyalar, sun’iy intellekt, multimedia vositalari ta’lim jarayonini yanada samarali tashkil etishga yordam bermoqda. Bu esa o‘qituvchilardan yangi pedagogik kompetensiyalarni egallashni talab qiladi. Ijtimoiy pedagogika shaxsning jamiyatga moslashuvi, ijtimoiylashuvi hamda uning ijtimoiy muhit bilan o‘zaro munosabatlarini o‘rganadigan pedagogika sohasidir. Globalashuv jarayoni ijtimoiy pedagogikaning vazifalarini yanada kengaytirmoqda. Bugungi kunda yoshlarning ijtimoiylashuvi nafaqat oila va maktab muhitida, balki global axborot makonida ham shakllanmoqda. Internet, ijtimoiy tarmoqlar va ommaviy axborot vositalari yoshlarning dunyoqarashi va qadriyatlariga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Shu sababli ijtimoiy pedagoglar yoshlarni axborot makonida to‘g‘ri yo‘naltirish, ularda tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishga alohida e’tibor qaratishlari zarur.

Globalashuv sharoitida ijtimoiy pedagogikaning asosiy vazifalaridan biri yoshlarni turli madaniyatlar o‘rtasidagi muloqotga tayyorlash hisoblanadi. Madaniyatlararo muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirish yoshlarning global jamiyatda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishiga yordam beradi.

Globalashuv yoshlar tarbiyasiga ijobiy va salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Ijobiy jihatdan qaralganda, globalashuv yoshlarning bilim doirasini kengaytiradi, ularni turli madaniyatlar bilan tanishtiradi hamda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Biroq ayrim hollarda globalashuv milliy qadriyatlarga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Ayrim yoshlar chet madaniyatining ayrim unsurlarini tanqidiy tahlil qilmasdan qabul qilishi natijasida milliy an’analar va qadriyatlarga befarqlik yuzaga kelishi mumkin. Shu sababli tarbiya jarayonida milliy madaniyat va an’analarning ahamiyatini tushuntirish muhimdir.

Yoshlar tarbiyasida oila, ta’lim muassasalari hamda jamoatchilik tashkilotlarining hamkorligi muhim rol o‘ynaydi. Globalashuv sharoitida ushbu institutlar yoshlarning ma’naviy-axloqiy

tarbiyasini mustahkamlashga qaratilgan faoliyatni kuchaytirishlari zarur.[5] Globallashuv sharoitida madaniy identifikatsiya masalasi alohida ahamiyat kasb etadi. Har bir xalq o‘zining tarixiy merosi, madaniyati va an’analarini asrab-avaylash orqali global jarayonlarda o‘z o‘rnini saqlab qoladi.

Pedagogik jarayonda milliy qadriyatlarni targ‘ib qilish yoshlarning milliy o‘zligini anglashiga yordam beradi. Shu bilan birga, boshqa madaniyatlarga hurmat ruhini shakllantirish ham muhim hisoblanadi. Bu esa tolerantlik, madaniyatlararo muloqot hamda global fuqarolik tushunchalarining rivojlanishiga xizmat qiladi. Zamonaviy pedagogik faoliyat globallashuv jarayonlari bilan chambarchas bog‘liq holda rivojlanmoqda. Bugungi kunda pedagoglardan faqat bilim berish emas, balki o‘quvchilarning ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirish ham talab etilmoqda.

Innovatsion pedagogik texnologiyalar, loyiha asosida o‘qitish, interaktiv metodlar hamda raqamli ta’lim vositalari globallashuv davrida ta’lim samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. O‘qituvchilar esa ushbu jarayonda innovatsion fikrlaydigan, doimiy ravishda o‘z ustida ishlaydigan mutaxassis sifatida faoliyat yuritishlari zarur.

Xulosa qilib aytganda, globallashuv zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ushbu jarayon ta’lim tizimi va yoshlar tarbiyasiga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Globallashuv sharoitida ijtimoiy pedagogika shaxsning ijtimoiylashuvi, madaniy rivojlanishi hamda global jarayonlarga moslashuvini ta’minlashda muhim rol o‘ynaydi.

Ta’lim tizimi globallashuv jarayonlaridan samarali foydalanishi, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etishi hamda yoshlarni global fikrlaydigan, ammo milliy qadriyatlarga sodiq shaxslar sifatida tarbiyalashi zarur. Shu orqali jamiyatning barqaror rivojlanishiga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdurahmonov Q.X. Globallashuv va ijtimoiy taraqqiyot. – Toshkent: Akademiya, 2021.
2. Jo‘rayev R. Globallashuv sharoitida yoshlar tarbiyasi. – Toshkent: Ma’naviyat, 2020.
3. Abdullayeva Q. Ta’limda zamonaviy boshqaruv va liderlik. – Toshkent: Akademnashr, 2022.
4. Xasanov B. Jamiyat taraqqiyoti va globallashuv jarayonlari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
5. Qodirov B.R. Globallashuv va milliy taraqqiyot. – Toshkent: Fan, 2020.